
ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

УДК 330.354

К. Є. Лавров, здобувач

**ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА ТРУДОВІ ДОХОДИ В УКРАЇНІ
ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

Анотація. У статті оцінено загальний рівень податкового навантаження на трудові доходи в Україні та проведено його порівняння з практикою європейських країн. З урахуванням державної політики щодо соціальних виплат зроблено висновок про вплив податкового навантаження на працю та зростання вітчизняної економіки.

Ключові слова: внески до соціальних фондів, економічне зростання, податкове навантаження, податок на доходи фізичних осіб, соціальні видатки бюджету, трудові доходи.

К. Е. Лавров, соискатель

**НАЛОГОВЫЕ НАГРУЗКИ НА ТРУДОВЫЕ ДОХОДЫ В УКРАИНЕ
КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА**

Аннотация. В статье оценен общий уровень налоговой нагрузки на трудовые доходы в Украине и проведено его сравнение с практикой европейских стран. С учетом государственной политики в отношении социальных выплат сделан вывод о влиянии налоговой нагрузки на труд и рост отечественной экономики.

Ключевые слова: взносы в социальные фонды, налог на доходы физических лиц, налоговая нагрузка, социальные расходы бюджета, экономический рост.

K. Ye. Lavrov, degree seeker

**THE TAX ON THE PROFIT IN UKRAINE AS A FACTOR OF PROVIDING
THE ECONOMIC INCREASE**

Abstract. The article estimates the general level of tax on the profit of Ukraine and compares it with the practice of European countries. The conclusion about influence of tax on the work and on the economic increase of native country made on the grounds of taking into account the politics of social payments.

Keywords: payment to the social funds, economics increase, tax payments, tax on the profit of physical persons, social expenditures of budget, labour emoluments.

Актуальність теми дослідження. Вплив рівня оподаткування на економічну активність є очевидним. Науковці всіх часів констатували дестимулюючий характер надмірного податкового тягаря. Рекомендації основних шкіл економічної теорії так чи інакше пов'язані з корективами податкового тягаря та його розподілу в суспільстві. В сучасних умовах необхідність стимулювання економічного зростання і розвитку при одночасному забезпеченні достатнього рівня надходжень до бюджету зумовлює потребу аналізу та оптимізації податкової політики України.

Постановка проблеми. Важливим для забезпечення економічного зростання є встановлення оптимального податкового навантаження на доходи інвесторів та найманих працівників. Через надмірність оподаткування доходів від власності та підприємницької діяльності може знизитися зацікавленість інвесторів у накопиченні заощаджень та їх ефективному розміщенні. Зниження обсягу інвестицій призведе до зниження темпів економічного зростання. З іншого боку, надмірний податковий тягар на доходи найманих працівників знижує мотивацію до законної тру-

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

дової діяльності. У даному випадку навіть за достатнього обсягу інвестиційних ресурсів їх ефективне використання буде обмежуватися пропозицією робочої сили.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оптимальність оподаткування в Україні стала предметом публікацій широкого кола науковців. Відповідні проблеми досліджували: Я. Дропа, П. Лук'яшко, П. Мельник, А. Соколовська, І. Селіверстова, О. Фрадинський, І. Чабан та багато інших. У роботах названих авторів розглядається широке коло питань від методичних аспектів оцінки рівня податкового навантаження до його аналізу і порівняння з практикою зарубіжних країн. Однак слід зазначити, що більшість дослідників концентрують увагу на загальному податковому навантаженні на економіку, в той час як не менш важливим є його розподіл у суспільстві. Зокрема, надзвичайно важливе значення має податкове навантаження на трудові доходи населення.

Метою статті є саме оцінка загального рівня податкового навантаження на трудові доходи в Україні та його впливу на економічну активність.

Виклад основного матеріалу. Зіставлення статистики щодо оплати праці [1], звітних показників виконання зведеного бюджету України [2], Пенсійного фонду України [3] та бюджетів фондів соціального страхування [4-6] щодо податкового навантаження на трудові доходи в Україні вміщене в табл. 1.

Таблиця 1

Податкове навантаження на трудові доходи в Україні

Показники	Роки			
	2007	2009	2011	2012
Всього надійшло внесків до Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, млн грн	87041,3	114842,5	160735,7	182993,7
Надходження податку із трудових доходів фізичних осіб до зведеного бюджету України, млн грн	33088,7	43416,5	57340,6	63042,6
Нарахована заробітна плата, млн грн	278968	365300	529133	593213
Частка податку на доходи фізичних осіб із трудових доходів у доходах зведеного бюджету України, %	15,0	15,9	14,4	14,2
Частка витрат роботодавців на придбання праці, яка вилучається державою, %	33,6	33,7	32,5	32,6

Розрахунки свідчать, що податок на доходи фізичних осіб забезпечує більше 14% доходів зведеного бюджету України. Співвідношення між обсягами стягнених з трудових доходів податків з урахуванням внесків до Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування до обсягів витрат роботодавців на працю становить близько третини. На перший погляд отриманий показник може здатися надто високим, але адекватна його оцінка можлива лише за умови порівняння із практикою іноземних країн (див. рис. 1) [7].

Зіставлення вітчизняних даних із показниками різних країн світу дозволяє констатувати, що податкове навантаження на трудові доходи в Україні знаходиться у рамках європейської практики. Проте в даному зіставленні слід враховувати ще два аспекти:

- загальний рівень доходів населення;
- особливості використання державою сформованого фонду коштів.

Середньомісячний наявний дохід у розрахунку на одну особу, за інформацією державної служби статистики, у 2012 році становив 1994,3 грн [1], при тому, що прожитковий мінімум на 1 січня 2013 року закріплено на рівні 1147 грн. Тож, за абсолютними показниками доходу українське населення навряд чи можна вважати багатим, а якщо використовувати як критерій бідності частку витрат населення на продукти харчування (що є загальноприйнятим у світовій практиці), то середній українець є надзвичайно бідним, адже частка відповідних витрат перевищує 50% [1]. У більшості країн, де податкове навантаження на трудові доходи дорівнює українському або більше за нього, показник витрат на харчування є значно нижчим навіть у найбідніших верств населення [8]. Заможніше населення не так болісно сприймає вилучення частини доходу. В Украї-

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

ні ж і без того небагатий працівник змушений ділитися третинною заробітку з державою, що є потужним демотиватором здійснення законної трудової діяльності.

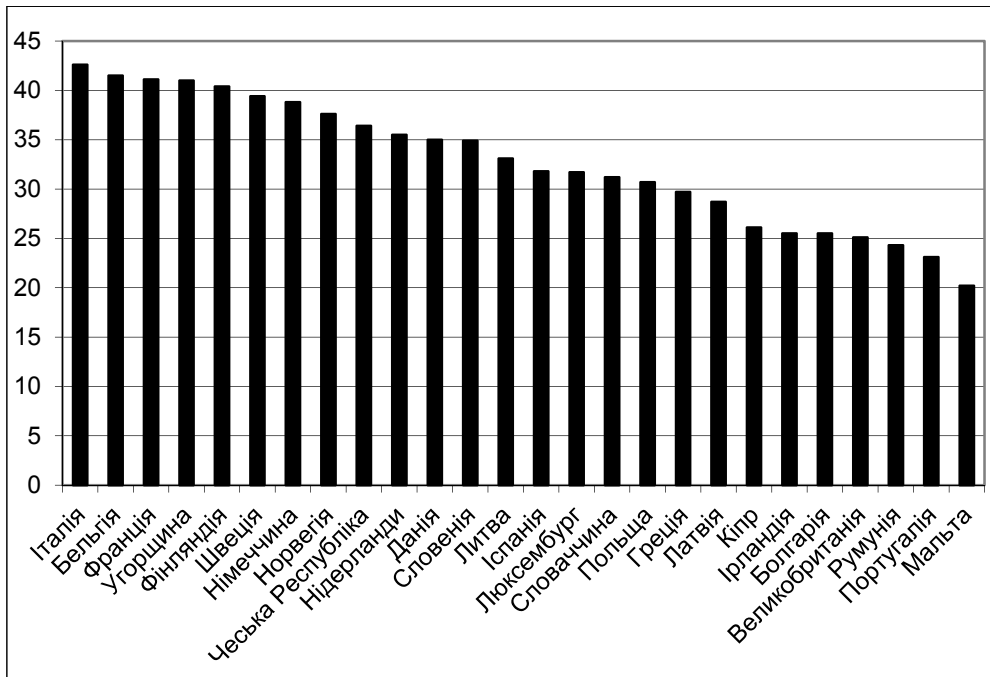

Рис. 1. Податкове навантаження на заробітну плату у зарубіжних країнах у 2009 році, %

Згідно з теорією суспільного вибору фактором, який міг би дещо згладжувати протиріччя між небажанням працюючих сплачувати високі податки та інтересами держави, є розуміння платниками потреби в фінансуванні витрат уряду та чітке розуміння позитивних результатів його діяльності. Як уже зазначалося, податкове навантаження на трудові доходи в Україні пов'язане із формуванням соціальних фондів та значної частини доходів бюджету.

Соціальні фонди витрачають акумульовані кошти на виплати застрахованим особам, тобто дана частина коштів повертається у сферу споживання, а виплати обумовлені особливостями становища, в якому опинилися їх одержувачі. На перший погляд все виглядає цілком логічно, але в Україні вже тривалий час актуальне питання розподілу коштів найбільшого із соціальних фондів – Пенсійного фонду України. У засобах масової інформації досить часто з'являються небезпідставні публікації щодо високих пенсій пенсіонерів від влади та силових структур. Зокрема, Інтернет-видання iPress.ua з посиланням на Пенсійний фонд України наводить такі дані щодо розміру пенсій окремих категорій пенсіонерів станом на 01 жовтня 2012 року: депутати – 15624 грн, судді – 7575 грн, прокурори – 6588 грн, митники – 4441 грн [9].

При загальному рівні середньої пенсії у 1470,7 (станом на 01 січня 2013 року) [3] справедливості розміру пенсійного забезпечення наведених категорій у розумінні платника внесків до Пенсійного фонду виглядає сумнівною, особливо якщо врахувати, що саме за час управління державою цими пенсіонерами відбулося загострення багатьох економічних і соціальних проблем та небувале розповсюдження корупційних явищ.

Ті самі проблеми стосуються коштів, які потрапляють до бюджету. Значна частина рядових платників податку на доходи фізичних осіб не відчуває результату виконання державою функцій, які повинні фінансуватися за рахунок акумульованих коштів. Місцеві бюджети повинні фінансувати заклади дошкільної та середньої освіти та медичні установи базового рівня. На практиці ж отримання відповідних послуг пов'язане із суттєвими витратами для платників податків.

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

Проведений аналіз слід доповнити даними про соціальні виплати в Україні (див. рис. 2) [1; 2] та підстави їх отримання.

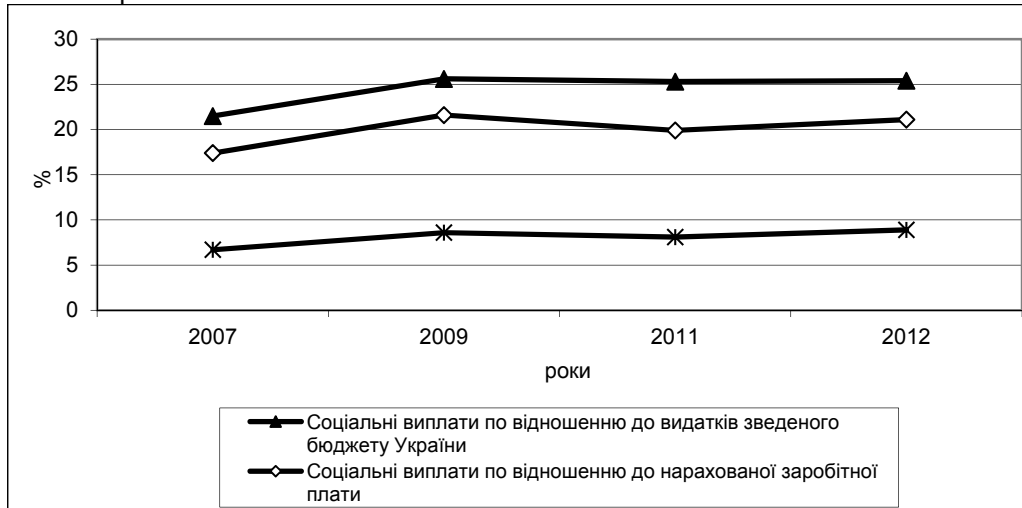

Рис. 2. Рівень соціальних витратів, які здійснені зі зведеного бюджету України

Соціальні виплати з бюджету в Україні є колосальними, та з роками їх відношення до ВВП, витратів ЗБУ та зарплатної плати тільки зростає. Якщо до наведених сум додати ще й показники фондів соціального страхування та Пенсійного фонду України, то вийде, що у 2012 році більше 20% ВВП перерозподілялося в Україні у вигляді соціальних виплат. Загальна сума соціальних виплат із бюджету та позабюджетних фондів становила майже половину нарахованої у 2012 році зарплатної плати.

Підставою для отримання соціальних виплат в Україні є виключно відповідність певному статусу (інваліда, безробітного, малозабезпеченого, багатодітного, особи, що досягла пенсійного віку і т.п.). Одержувачі соціальних виплат незалежно від їх працездатності не задіяні навіть у суспільних роботах. Ще не так давно в Україні була поширеною практика одночасного отримання соціальних виплат по безробіттю та нелегальної зайнятості. Поширений був також періодичний перехід осіб з категорії працюючих у категорію безробітних з дотриманням умов, необхідних для нарахування виплат по безробіттю.

Вказані особливості та тенденції української практики соціального забезпечення населення є прямим свідченням формування утриманських настроїв серед населення. Даний факт також є додатковим демотиватором для працюючих (платників податку на доходи фізичних осіб та внесків до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування).

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що українське населення досить тривалий час відчувало демотивуючий вплив високого податкового навантаження на офіційні трудові доходи. Держава, забираючи значну частину потенційного доходу фізичних осіб від трудової активності, давала забезпечення тим, хто не приймав участі у створенні суспільного продукту. Таким чином, у свідомості населення сформувалися „неробсько-утриманські” стереотипи, які значною мірою стримують економічне зростання. На нашу думку, оптимізація податкового навантаження на трудові доходи в Україні повинна стати одним із першочергових заходів політики стимулювання економічного зростання та розвитку.

Література

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційна інтернет-сторінка Державної служби статистики України. - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
2. Виконання Державного бюджету [Електронний ресурс] // Офіційна інтернет-сторінка Державної казначейської служби України. - Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
3. Інформація про виконання бюджету Пенсійного фонду України за відповідні роки [Електронний ресурс] // Офіційна інтернет-сторінка Пенсійного фонду України. - Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

4. Звіти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття за відповідні роки [Електронний ресурс] // Офіційна інтернет-сторінка Державної служби зайнятості України. - Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>
5. Облік страховальників та доходів за відповідні роки [Електронний ресурс] // Офіційна інтернет-сторінка Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. - Режим доступу: <http://www.social.org.ua>
6. Звіти про виконання бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності за відповідні роки [Електронний ресурс] // Офіційна інтернет-сторінка Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. - Режим доступу: <http://www.fsstvp.gov.ua>
7. Рейтинг стран по ставке налога на доходы граждан [Електронний ресурс] // РІА-Новости. - Режим доступу: http://ria.ru/research_rating/20110706/398057054.html.
8. Global Wage Report 2008/09. Minimum wages and collective bargaining: Towards policy coherence [Електронний ресурс] // International Labour Organization 2008. - Режим доступу: [http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09258/09258\(2008-09\).pdf](http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09258/09258(2008-09).pdf)
9. На пенсії найкраще живеться депутатам, суддям і прокурорам [Електронний ресурс] // Інтернет-видання iPress.ua. - Режим доступу: http://ipress.ua/news/na_pensii_naykrashche_zhyvetsya_deputatam_suddyam_i_prokuroram_11606.html

References

1. *Statystychna informatsiia* [Statistical information]. Available at: <http://ukrstat.gov.ua/> (accessed 6 September 2013).
2. *Vykonannia Derzhavnoho biudzhetu* [Realization of State Budget]. Available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477> (accessed 6 September 2013).
3. *Informatsiia pro vykonannia biudzhetu Pensiinoho fondu Ukrainy za vidpovidni roky* [The information about accomplishment of budget of Pension fund of Ukraine for the proper years]. Available at: <http://www.pfu.gov.ua> (accessed 6 September 2013).
4. *Zvity Fondu zahalnooboviazkovooho derzhavnoho sotsialnoho strakhuvannia Ukrainy na vypadok bezrobittia za vidpovidni roky* [The report of the fund of compulsory state social insurance of Ukraine on the occasion of unemployment for the proper years]. Available at: <http://www.dcz.gov.ua> (accessed 6 September 2013).
5. *Oblik strakhuvalnykiv ta dokhodiv za vidpovidni roky* [The accounting of the insurers and incomes for the proper years]. Available at: <http://www.social.org.ua> (accessed 6 September 2013).
6. *Zvity pro vykonannia biudzhetu Fondu sotsialnoho strakhuvannia z tymchasovoi vtraty pratsezdatsnosti za vidpovidni roky* [The report of the execution of budget of social state fund of insurance from temporary payment the proper years]. Available at: <http://www.fsstvp.gov.ua> (accessed 6 September 2013).
7. *Reyting stran po stavke naloga na dokhody grazhdan* [The rating of countries for rate of the incomes of the citizens]. Available at: http://ria.ru/research_rating/20110706/398057054.html. (accessed 6 September 2013).
8. *Global Wage Report 2008/09. Minimum wages and collective bargaining: Towards policy coherence*. Available at: [http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09258/09258\(2008-09\).pdf](http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09258/09258(2008-09).pdf) (accessed 6 September 2013).
9. *Na pensii naikrashche zhyvetsia deputatam, suddiam i prokuroram* [The deputies, judges and public prosecutors have the best pension]. Available at: http://ipress.ua/news/na_pensii_naykrashche_zhyvetsia_deputatam_suddyam_i_prokuroram_11606.html (accessed 6 September 2013).

Надійшла 06.09.2013